

Temiz, S. (2020). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıflarında Karşılaştıkları Öğrenci Davranış Problemleri, Bu Problemlerin Öğretme-Öğrenme Sürecine Etkileri ve Bunları Yönetme Stratejileri. Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED), *Cilt* (sayı), I-I.

Geliş Tarihi: 20.01.2020

Kabul Tarihi: 08.05.2020

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN SINIFLARINDA KARŞILAŞTIKLARI ÖĞRENCİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ, BU PROBLEMLERİN ÖĞRETME- ÖĞRENME SÜRECİNE ETKİLERİ VE BUNLARI YÖNETME STRATEJİLERİ

Selma TEMİZ

ÖZET

Bu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları öğrenci davranış problemlerine, bu davranış problemlerinin öğretme-öğrenme sürecine etkisine ve bu davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları stratejiler (kullandıkları yöntemler) üzerinde durulmuştur. Kartopu örneklem yöntemiyle belirlenen Düzce il merkezde görev yapan 14 okul öncesi öğretmenleriyle bireysel olarak yarı yapılmış görüşme yapılmıştır. Yapılan çalışmada nitel araştırma deseninden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında en çok karşılaştıkları istenmeyen davranışların; “paylaşım sıkıntısı”, “kıskançlık”, “hırçınlık”, “arkadaşlarına vurma”, “öfke nöbeti”, “küfür etme”, “inatçılık”, “başkasının eşyasını izinsiz alma”, “ağlama”, “çocukların kurallı ortama ayak uydurmada zorluk çekmeleri”, “okul korkusu”, “özgüven eksikliği”, “tırnak yeme”, “içe kapanıklık”, “çekingenlik”, “dikkat ve konsantrasyon problemi” gibi sorunlarla karşılaştıkları çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu istenmeyen davranışların eğitim sürecinde aksaklıklar meydana getirdiği ve olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Buna karşılık öğretmenlerin ise “empati kurdurma”, “çocuklara yaptıkları davranışın hatalı olduğunu gösterme ve doğru olanı öğretme”, “göz teması kuma”, “mola verme”, “görmezden gelme”, “ödül veya ceza”, “okul-aile işbirliği” gibi yöntemler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, sınıf yönetimi, istenmeyen davranış

STUDENT BEHAVIOR PROBLEMS THAT PRE-SCHOOL TEACHERS MEET IN CLASSES AND THEIR MANAGING STRATEGIES

Selma TEMİZ

ABSTRACT

In this study, it was focused on student behavioral problems encountered by preschool teachers in their classrooms, the effects of these behavioral problems on the teaching-learning process and the strategies (methods used) by teachers against these behaviors. Semi-structured interviews were made with 14 preschool teachers working in Düzce city center with the snowball sampling method. Descriptive analysis technique, which is a qualitative research pattern, was used in the study. The most undesirable behaviors that preschool teachers encounter in their classes are; "trouble of sharing", "jealousy", "hurtfulness", "striking friends", "vigil", "swearing", "stubbornness", "taking someone else's belongings without permission", "crying", "difficulty in keeping up with the rules of children suffering", "fear of school", "lack of self-confidence", "nail-biting", "introversion", "shyness", "attention and concentration problems" were the result of the study. It was determined that these undesirable behaviors cause disruptions in the education process and affect them negatively. On the other hand, it is concluded that they use such methods as “empathizing”, “showing children that their behavior is wrong and teaching the right thing”, “eye contact sand”, “taking a break”, “ignoring”, “reward or punishment”, “school-family cooperation”.

Key Words: Preschool period, classroom management, undesirable behavior

1.PROBLEM DURUMU

Okul öncesi dönemde Yavuzer'e göre, çocuklar okul ortamına ilk girdiklerinde, bu çevrenin uyulması gereken kuralları olduğunu ve kendi çevrelerinden farklı bir ortam olduğunu fark ederler. Bu dönemde çocuklar başkalarıyla paylaşmayı, başkalarının duygusal ve fiziksel haklarına zarar vermemeyi, kendilerini korumayı ve haklarına sahip çıkmayı öğrenirken kendi yapılandırdıklarının üzerine yeni bilgiler alırlar (Yavuzer, 2006). Okul öncesi dönem çocuklarında görülen bazı problemlerli davranışlar gelişim döneminin bir özelliği olarak karşımıza çıkabilmektedir. Çocuk sergilemiş olduğu bazı davranışların yanlış olduğunu farkında olmayabilir. Bu sebeplerden ötürü okul öncesi sınıf ortamında davranış problemleri çok sık görülmektedir. Özellikle izinsiz başkalarının eşyalarını alma, kıskançlık, ağlama, hırçınlık, saldırgan tavırlar sergileme, zorbalık, alay etme, küfür etme ve yalan söyleme gibi davranışlar bu dönemde çok sık karşılaşılan problemlerli davranışlardır (Kesicioğlu, 2015; Özbey, 2010; Özbey ve Alisnanoğlu, 2009; Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün, 2010; Akt: Güder, Alabay, Güner, 2018: 17(1): 416). Çocukların ilk yaşadıkları okul deneyiminde yaşam ve eğitim ortamlarının bilinçli düzenlenmesinin toplumsal düzende ve çocukların yaşamlarında daha iyi bir geleceğe sahip olmaları için gerekli olduğu düşünülmektedir (Gezgin, 2009; Akt: Öztürk, Gangal, 2016: 31(3): 1). Bu nedenle istenmedik davranışların ortadan kaldırılması ya da azaltılması için öğretmenlere ve ailelere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler açısından büyük uğraş gerektiren durumlardan birisi de sınıftaki öğrenme ortamının etkili olabilmesi için çocukların uygun olmayan ya da rahatsız edici davranışların yönetimi olduğu bilinmektedir. Genel olarak sınıfta istenmeyen davranışlar olarak adlandırılan davranışlar, eğitim-öğretim etkinliklerinin planlandığı gibi yapılmasını engelleyen, sınıf düzenini bozan, sınıfın genel disiplin anlayışına ters düşen ve öğretmen-öğrenci iletişimini olumsuz etkileyen davranışlardır (Erol, 2006; Çakır, 2010; Yaman, 2010; Akt: Öztürk, Gangal, 2016: 31(3): 2). İstenmeyen davranışları değiştirebilmek için öğretmenlerin çocukların davranışlarındaki ön uyarıcıları dikkate alarak, çocukların davranış sıralamasını ve sürecini iyi takip ederek kendi yönetim stratejilerini oluşturmaları gerekmektedir. Bu stratejiler ışığında davranışların nedenleri bulunarak değiştirilme yoluna gidildiğinde hem çocukta istenmedik davranışlar oluşturulacak hem de daha kaliteli bir sınıf ortamı oluşturularak öğrenme olayı gerçekleşecektir. Aile, öğretmen, sosyal çevre ve arkadaş ortamı çocuğun davranışlarını örnek aldığı birer rehberdirler (Öztürk, Gangal, 2016: 31(3): 2).

Sınıf ortamını oluşturan çocukların istenmeyen davranışlarını değiştirebilmek için öğretmenlerin öncelikle sorun davranışı tespit etmeleri ve nedenleri bulmaları gerekmektedir. İstenmeyen davranışın nedenlerini bilmek davranışı düzeltme işini kolaylaştıracaktır (Kapucuoğlu Tolunay, 2008; Akt: Öztürk, Gangal, 2016: 31(3):2). İstenmeyen davranışların belirlenmesinin ardından ikinci aşama ise bu davranışların ortadan kaldırılması ya da azaltılması için gereken stratejinin belirlenmesi ve uygulanmasıdır (Başar, 2006; Akt: Güder, Alabay, Güner, 2018: 17(1): 417). Öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla başa çıkmada kullandıkları yöntem ve teknikler farklılıklar gösterebilir. Çocukların özelliklerine ve yapısına göre öğretmenlerin disiplin yöntemleri geliştirmesi ve uygulaması esastır (Tertemiz, 2005; Akt: Öztürk, Gangal, 2016: 31(3): 2). Öğretmen bu aşamada öncelikle istenmeyen davranışa neden olan sebepleri bulmalıdır (Şahin ve Arslan, 2014; Akt: Güder, Alabay, Güner, 2018: 17(1): 417). Daha sonra ise eğitim-öğretim sürecine öğretmen, bu davranışlara yönelik gerekli stratejileri dâhil etmelidir. Bir öğretmenin sınıf yönetiminde etkili olabilmesi için çocukların gereksinimlerini, beklenti ve ilgilerini tanıması beklenir. Sınıf ortamında belli bir düzen oluşturularak ve bunun sürekliliğini sağlayarak çocuklarda davranış değişikliklerinin olması ve olumlu bir iklimin oluşması sağlanır. Ayrıca sınıf içinde yaşanan problemlerin ve istenmeyen davranışların önüne geçme konusunda çocukların düşüncelerini rahatlıkla belirtebilmeleri, kendilerini rahat ve önemli hissetmeleri de son derece önemli görülmektedir (Ferk, 2009; Akt: Öztürk, Gangal, 2016: 31(3): 2). Okulöncesi öğretmenlerinin çocukların istenmeyen davranışları karşısında uyguladıkları stratejileri belirlemek amacıyla Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün'ün (2010) yapmış oldukları çalışmalarında, öğretmenlerin genellikle çocukları isimleriyle uyarma, kuralları hatırlatma, göz teması kurma, sessiz kalma, işaretle uyarma, dokunarak uyarma, gözdağı verme, azarlama gibi stratejiler uyguladıklarını belirlemiştirler. Özer, Bozkurt ve Tuncay (2014), öğretmenlerin genellikle sınıf kurallarını hatırlatma, göz teması kurma, isimle hitap etme, sözel olarak uyarma ve sevdiği şeylerden alıkoyma gibi stratejiler uyguladıklarını saptamışlardır. Ayrıca Akgün, Yarar ve Dinçer (2011), okul öncesi öğretmenlerinin uyguladıkları sınıf yönetimi stratejilerini sınıf ortamında gözlemleyerek belirlemeye çalışmıştır. Gözlemleri sonucunda, öğretmenlerin sınıf yönetiminde genellikle olumsuz ifadeleri daha çok kullandıklarını tespit etmişlerdir. Genel olarak incelendiğinde yapılan çalışmaların sonucunda öğretmenlerin istenmeyen davranışları değiştirmeye yönelik farklı stratejiler kullandıkları görülmektedir. Bu çalışmanın yeni göreve başlayan ya da karşılaştığı istenmeyen davranış karşısında farklı stratejiler arayan okulöncesi öğretmenlerine ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında en çok karşılarına çıkan istenmeyen davranış problemlerini tespit ederek, bu davranışların sınıf ortamını nasıl etkilediklerini ve bu davranışlar karşısında öğretmenlerin nasıl stratejiler uyguladıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda şu alt sorulara yanıt aranmıştır.

1. Sınıf ortamında okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen davranış problemleri nelerdir?
2. Çocuklarda bulunan istenmeyen davranış problemleri öğretme-öğrenme sürecini nasıl etkilemektedir?
3. Sınıf ortamında okul öncesi öğretmenlerinin karşılarına çıkan istenmeyen öğrenci davranışlarını yönetme stratejileri ve uyguladıkları yöntemler nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta en çok karşılaştıkları öğrenci davranış problemlerine karşı nasıl bir strateji uyguladıklarını tespit etmek için yapılmıştır. Bu nedenle yeni göreve başlayan öğretmenlere karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları karşısında ne gibi stratejiler uygulayabilecekleri konusunda ışık tutma niteliğindedir. Ayrıca bu konuda bundan sonraki çalışmalara örnek teşkil etme açısından önemlidir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Görüşme tekniği kullanılarak veri toplanmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Düzce il merkezinde ilkokul bünyesinde bulunan anasınıfları ve MEB'e bağlı bağımsız anaokullarında görev yapan 14 okul öncesi öğretmeniyle görüşülmüştür. Araştırmanın örnekleme kartopu örnekleme yöntemiyle tespit edilmiştir. Öncelikle İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısıyla görüşülerek okul öncesinde ses getiren okulların isimleri alınmıştır. Daha sonra bu okulların müdürleriyle görüşülerek alanında isim yapmış öğretmenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespit edilen öğretmenlerle görüşme yapılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenen çalışma grubunun, 12 öğretmenin lisans, iki öğretmenin lisansüstü mezunu olduğu; mesleki deneyimlerinin üç ila 25 yıl arasında değiştiği ve öğretmenlerin tamamının devlet okullarında çalıştığı görülmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlere Ait Bilgiler

Grup Kodu	Çalışma Yılı	Öğrenim Durumu
Ö1	4	Lisans
Ö2	3	Lisans
Ö3	7	Lisans
Ö4	6	Lisansüstü
Ö5	6	Lisans
Ö6	6	Lisans
Ö7	10	Lisans
Ö8	10	Lisansüstü
Ö9	10	Lisans
Ö10	10	Lisans
Ö11	13	Lisans
Ö12	15	Lisans
Ö13	7	Lisans
Ö14	25	Lisans

Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlerin isimleriyle belirtilmesi uygun olamayacağından Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde alfabetik kodlama yapılmıştır. Araştırmayı oluşturan çalışma grubunun tamamı kamu kuruluşlarında

Selma TEMİZ

çalışmakta ve hepsi bayandır. Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin iki tanesinin lisansüstü ve on iki tanesinin de lisans mezunu olduğu ve on birinin 4-10 yıllık, ikisinin 11-15 yıllık ve birinin de 25 yıllık mesleki deneyimi olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin tamamı Okulöncesi/Anaokulu Öğretmenliği bölümünden mezundur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla veriler toplanmıştır. Görüşme formunun geliştirilebilmesi için öncelikle alan yazın taranıp taslak bir görüşme formu oluşturulmuştur. Toplanmak istenen verileri elde etmek için uygun sorular hazırlanıp hazırlanmadığını tespit etmek için öncelikle bir okul öncesi eğitim bir de nitel araştırma alanında uzman öğretim üyesiyle görüşülmüştür. Geri bildirimler sonrasında görüşme soruları tekrar düzenlenerek gönüllü bir okul öncesi öğretmeniyle ön görüşme yapılmıştır. İlgili öğretmene ön görüşmede eklenmesi gereken ya da anlaşılmayan sorular olup olmadığı sorulmuştur. Gerçekleştirilen ön görüşmenin dökümü yapıp, öğretmene okutularak soruların ve söylemek istediklerinin uyumu hakkında görüşüne başvurulmuştur. Alınan dönütler sonrasında sorulacak sorular yeniden yapılandırılmıştır.

Öğretmenlerin sınıflarında karşılaştıkları istenmeyen davranışların tespiti, bu davranışlar karşısında sınıf ortamının nasıl etkilendiğini ve çözüm için nasıl stratejilere başvurduklarını belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış sorular hazırlanmıştır.

Öğretmenlere verilerin toplanma aşamasında kendilerinin kişisel bilgilerinin kullanılmayacağı ve çalışmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılarak izinleri alınmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Görüşme esnasında ses kaydı yapılarak kaydedilen veriler daha sonra yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarılan her bir görüşme defalarca okunarak elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda kodlanmıştır. Oluşturulan kodlamalar doğrultusunda öğretmenlerin görüşleri aktarılmaya çalışılmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri 2018-2019 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde toplanmıştır. Görüşülen okul öncesi öğretmenlerine araştırmanın amacı anlatılarak kimlik bilgilerinin gizli kalacağı söylenmiştir. Gönüllü öğretmenlerden randevu alınarak uygun bir ortamda öğretmenlerle görüşme yapılmıştır. Görüşme esnasında tarafsız olmaya, doğal davranmaya, sohbet ortamı oluşturmaya dikkat edilmiştir. Yönlendirici davranma, şaşkınlık gibi davranışlardan kaçınılmıştır. Görüşmeler yüz yüze yapılarak görüşme esnasında ses kaydı alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, okul öncesi öğretmenlerin sınıf ortamında karşılaştıkları davranış problemleri, bu davranışların eğitim-öğretim ortamını nasıl etkilediği ve öğretmenlerin bu davranışlar karşısında uyguladıkları stratejilere ilişkin verilere yer verilmiştir.

Çocuklarda Görülen İstenmeyen Davranışlar

Bu bölümde öğretmenlerin sınıf ortamında karşılaştıkları, çocukların istenmeyen davranışları belirlenmeye çalışılmıştır.

Görüşmelerde elde edilen veriler neticesinde öğretmenlerin sınıf ortamında karşılaştıkları 16 adet istenmeyen davranış belirlenmiştir. Şekil 1’de temalar alt başlıklarla gösterilmiştir. Bu istenmeyen davranışların kıskançlık, ağlama, inatçılık, hırçınlık, öfke nöbetleri, küfür etme, paylaşmama, arkadaşlarına vurma, başkasının eşyasını izinsiz alma, içine kapanıklık, çekingenlik, tırnak yeme, özgüven eksikliği, okul korkusu, dikkat ve konsantrasyon problemi, kurallı ortama uyum sağlama güçlüğü olduğu belirlenmiştir.

Şekil 1. Çocuklarda görülen davranış problemleri

Öğretmenlerin hepsi, okulun ilk aylarında çocukların yeni ve kurallı ortama ayak uydurmakta zorlandıklarını ve kuralları çabuk kabullenemediklerini belirtmiştir.

Ö-4; *Genelde okul deneyimleri olmadığı için çocuklar sınıf kurallarına uymakta zorluk çekiyorlar. Evde ebeveynlerine her istediğini (doğru ya da yanlış) yaptıran, resmen ailelerini yöneten çocukların okulda sınıf ortamında da aynıısını öğretmenine yaptırmaya çalışıyorlar...*

Ö-5; *İlk zamanlar kurallı bir ortama uyum sağlamakta zorlanıyorlar...*

Ö-11; *İlk başlarda kuralları özümseme ve uymada zorluk yaşıyorlar...*

Ö-14; *İlk aylarda sık görülen bir davranış olarak yeni ve kurallı bir ortama ayak uydurma zorluğuyla karşılaşıyorum...*

Şekliyle kendilerini ifade etmişlerdir.

Ö-13 ise bazı çocuklarda ilk zamanlar okul korkusu ve özgüven eksikliği yaşandığını belirtmiştir.

Ö-13; *Anneden ayrı kalma ve bir daha okuldan alınmayacak korkusu olduğundan çocuklarda okul fobisi oluşabiliyor... Ayrıca anneden ayrı kalma düşüncesi çocukta kendine yetememe korkusu ve özgüven eksikliğini beraberinde getirebiliyor...*

Öğretmenlerimizden biri okul korkusunun arkadaşından fiziksel şiddet görmesinin sebep olduğunu düşünmektedir ve şu sözlerle ifade etmiştir.

Ö-9; *Çocuk arkadaşından sürekli zarar gördüğünde okula karşı ilgisi azalıyor. Okula gelmek istemiyor. Tabi bu durum çocuk da okul fobisinin oluşmasına neden oluyor...*

Selma TEMİZ

Çocuklarda bir diğer problem davranış olarak içe kapanıklığı ve çekingenliği gören bazı öğretmenlerimiz şu şekilde ifade etmiştir.

Ö-13; ... Çok fazla anneyle zaman geçirip sosyal ortamda fazla diolağa girmemiş ya da sürekli bir adım önünde olup her şeyi onun adına karar verip söyleyen ebeveynlerde yetişmiş çocuklarda içe kapanıklık veya çekingenlik görülebiliyor.

Ö-14; ... Anne baba ayrılığında veya kardeşi olduğunda çocuklar içe kapanabiliyorlar veya kendini ifade edemeyen çekingen bir hal alabiliyorlar. Tabi bu durum kıskançlık krizlerine de sebep olabiliyor...

Bazı öğretmenlerimiz tek yetişen çocukların kıskançlık ve paylaşma sorunu olduğundan söz etmiştir.

Ö-2; ...kardeş doğumuyla kıskançlık davranış problemiyle zaman zaman karşılaşıyorum...

Ö-4; ... Okulda malzemeler ortak kullanımında olduğu için özellikle serbest zamanda, tek büyüyen çocuklar oyuncak paylaşımında paylaşmayı tercih etmiyorlar...

Ö-14; ... Özellikle tek çocuklarda paylaşma sorunuyla çok karşılaşıyorum. ...kardeş doğumu çocukları kıskançlık krizlerine de sokabiliyor...

Bazı çocukların arkadaşlarına vurma eğiliminde olduklarını öğretmenlerimiz şu sözlerle ifade etmiştir.

Ö-3; Sınıf içerisinde karşılaştığım problemlerin başında; akran zorbalığı yani fiziksel ve sözel şiddet geliyor...

Ö-4; ... Bazı çocuklar arkadaşlarına karşı saldırgan ve incitici davranışlar sergileyebiliyorlar...

Ö-8; ... Bazı çocuklar olumsuz duygularını istenmedik şekilde gösterebiliyorlar; vurma, zorla elinden alma, itme, bağırma gibi davranışlar sergileyebiliyorlar...

Ö-10; ... Bazı çocuklar sınıf içinde çok saldırgan tavırlar sergiliyor. Tabi buda akranları tarafından kabul görmeme gibi durumlara sebep oluyor...

Ö-11; ...bazı çocuklarda arkadaşına şiddetli davranma, zarar verme gibi davranış problemleri yaşıyorum.

Ö-13; ...Bazen dikkat çekmek için bazen de bir grupta kabul görebilmek, grubun baskın üyesi olabilmek içinde saldırgan davranışlar sergileyebiliyorlar...

Öğretmenlerimizin bir diğer karşılaştıkları davranış problemi çocukların birbirlerine karşı kötü söz söylemeleridir. Bu durumu şu sözlerle ifade etmişlerdir.

Ö-7; ...sınıf ortamında zaman zaman küfür etme gibi davranış problemleriyle karşılaşıyorum.

Ö-11; ...sınıfta kötü anlamlı kelimeler kullanan çocuklar olabiliyor...

Çocuklarda görülen davranış problemleri arasında inatçılık, hırçınlık, ağlama, öfke nöbetleri de gelmektedir. Bu durumla karşılaşan öğretmenlerimiz şu sözlerle ifade etmişlerdir.

Ö-1; ...ağlama krizleri, dediğini yaptırmaya yönelik inat, aşırı öfkeli çocuklar olabiliyor...

Ö-2; ... Öfke nöbetleri, agrasiflik, inatçılık, hırçın davranışlar, ağlama, huysuzlanma gibi davranış problemleri ile zaman zaman karşılaşıyorum...

Ö-12; ...zaman zaman ağlama, bağırma, öfke nöbetleri gibi davranışlarla karşılaşıyorum.

Ö-14; ...istemediği olmadığı zaman hırçın davranan, öfke nöbetleri geçiren, ağlayan çocuklar olabiliyor.

Bir diğer davranış problemi tırnak yeme alışkanlığıdır. Bu durumla karşılaşan öğretmenlerimiz kendilerini şu sözlerle ifade etmişlerdir.

Ö-12; ... Zaman zaman tırnak yeme gibi davranışlarla karşılaşıyorum...

Ö-14; ... Anne-baba ayrılığı yaşayan çocuklarda... Tırnak yeme gibi alışkanlıklar baş gösterebiliyor...

Başkasının eşyasını izinsiz alma davranış problemi gösteren çocuklarla karşılaşan öğretmenlerimiz kendilerini şu sözlerle ifade etmişlerdir.

Ö-3; ... Başkasına ait eşyayı sahiplenme gibi durumlarla karşı karşıya kalabiliyorum...

Ö-13; ... Başkasının eşyasını izinsiz alma gibi davranış problemleriyle karşılaşıyorum.

Karşılaşılan bir diğer sorunda dikkat ve konsantrasyon problemi. Bu durumla karşılaşan öğretmenlerimiz kendilerini şu sözlerle ifade etmişlerdir.

Ö-4; ... Sınıf ortamında etkinliklere ilgisiz davranan dikkati bir türlü çekilemeyen çocuklar da oluyor.

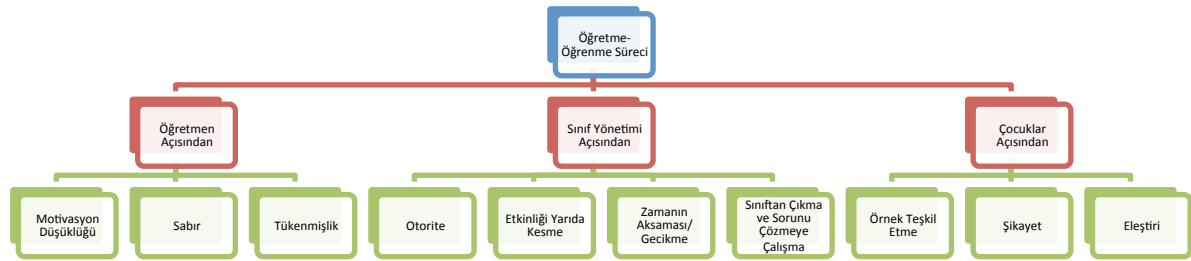
Ö-6; ... verilen yönergelere göre davranamayan, dikkatini toplayamayan, etkinlik dışında farklı şeylerle uğraşan, konsantrasyon sorunu olan çocuklarla karşılaşılabiliyorum...

Ö-13; ... dikkat ve konsantrasyon problemi gibi davranış problemleriyle karşılaşıyorum.

Okul öncesi sınıflarında karşılaşılan istenmeyen davranışların başında kurallı ortama uyum sağlama güçlüğü, öfke nöbetleri, vurma eylemi olduğu öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmiştir. Ayrıca öfke nöbetinin devamında hırçınlık, bağırma, vurma, ağlama gibi davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir.

İstenmeyen Davranışların Öğretme-Öğrenme Ortamına Etkisi

Bu bölümde, öğretme-öğrenme sürecinde çocukların göstermiş oldukları istenmeyen davranışlar karşısında, çocukların, öğretmenin ve sınıf düzeninin nasıl etkilendiği açıklanmıştır.

Şekil 2. İstenmeyen davranışların eğitim sürecine etkisi

İstenmeyen davranışlar karşısında öğretme-öğrenme sürecinin nasıl etkilendiğini tespit etmek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilen veriler; öğretmen açısından, sınıf yönetimi açısından ve sınıfta bulunan diğer çocuklar açısından olmak üzere üç temaya ayrılmıştır. Bu temalarla ilgili veriler aşağıda belirtilmiştir.

“Sınıfınızda istenmeyen davranışları sergileyen çocuklar sizi nasıl etkiliyor?” sorusuna; öğretmenler genelde kendilerini tükenmiş hissettiklerini ve motivasyonlarının düştüğünü dile getirmişlerdir.

Ö-4; ... Öğretme şevkimi kırıyor...

Ö-5; ... Sınıf yönetimi sağlamakta zorlanıyorum... Buda benim kendimi yetersiz hissetmeme sebep oluyor, motivasyonumu düşürüyor.

Ö-6; ... Öğretmen olarak bu süreçte motivasyonum zaman zaman düşüyor.

Ö-10; ... Bazen sabrımı ve enerjimi alıyor.

Ö-13; Problemlı davranışları sınıf içinde yaşanması halinde öncelikle sınıf kontrolüm etkileniyor... Sürekli devam eden olumsuz durum şevkimi, sınıf içi verimli çalışmamı olumsuz yönde etkileyebiliyor. Zaman zaman kendimi sorgulamama sebep olabiliyor.

Öğretmenlerin sınıfta öğrenci davranış problemleriyle karşılaştıklarında kontrolü sağlamakta zorlanmaları, öğretmenlerin bu davranışlarla başa çıkamadığını ve istenmeyen davranışları iyi yönetemediğini göstermektedir. Öğretmenlerin kendilerini yetersiz hissetmeleri ise uyguladıkları sınıf yönetimi stratejisinin çocuğun göstermiş olduğu istenmeyen davranışına uygun olmadığı düşünülebilir.

Diğer çocukların istenmeyen davranışlar sergileyen çocuğun davranışları karşısında nasıl etkilendiklerini belirlemek amacıyla sorulan “Bu durum karşısında diğer çocuklar nasıl tepki veriyorlar, fark etmeye başladılar mı?” sorularına genelde öğretmenler “örnek alma” durumunun olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler diğer çocukların olumsuz davranış sergileyen arkadaşlarını örnek aldıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir.

Ö-1; ...davranış probleminin yayılması durumu da var. Ne yazık ki olumlu davranışları kazandırmak ve sürdürmek ne kadar zorsa, olumsuz davranışın yayılması ve unutturmak bir o kadar zor. Davranış problemi bireysel bir problem olmaktan çıkıp tüm sınıfı etkiliyor. Bu yüzden eğitim süreci olumsuz yönde etkileniyor.

Ö-2; ... Sınıftaki davranış problemleri; davranış problemi olmayan çocuğun dikkatini çekiyor. Yani problemli davranışlar normal çocuğun ilgisini çekebiliyor. Problemi olmayan çocuk da bu şekilde dikkat çekebileceğini düşünerek aynı davranışı gösterebiliyor ve davranış problemi olmayan çocuklarda olan arkadaşına uyabiliyor.

Ö-3; ... Olumsuz davranış sergileyen çocukların davranışları sınıf içinde yayılabiliyor. Sınıftaki diğer çocuklarda ilgi çekebilmek ve öğretmenin kendisiyle de özel ilgilenmesi için bilerek olumsuz davranabiliyorlar. İstenmeyen davranış sınıfta yayılabiliyor da. En zoru da bu...

Ö-5; ... Davranış problemi olmayan çocuklarda gözlem yoluyla bu davranışları öğrenebiliyor. Böylece sayıları artıyor...

Ö-6; ... Davranışı yapmaya meyilli çocuklar bu tür çocukları gördüğünde davranışı ortaya daha rahat çıkarabiliyorlar.

Ö-7; ... Sınıf içi düzenin bozulması, diğer çocuklarında olumsuz davranışları göstermeleri gibi durumlara sebep oluyor.

Ö-9 ise, çocuğun sergilemiş olduğu istenmeyen davranışı dile getirirken ailenin tutumunu şu şekilde belirtmiştir:

Ö-9; ... Belli bir süre sonra rahatsız olduğu davranışı kendisi de başkalarına yapabiliyor. Tabi aileden de “sende ona aynısını yap” telkinleri alıyor.

Ö-11; ... Diğer çocuklarda olumsuz davranışları çabuk kapıyor ve taklit etme eğilimi gösteriyor...

Ö-12; ...Hassas olan çocukların bu durumdan etkilenmesine sebep oluyor.

Ö-13; ... Uzun süre devam eden olumsuz davranışlardan kaynaklı durumlar zamanla normalleşebiliyor. Sınıftaki olumsuz davranan çocuklardan örnek alma durumları yaşanabiliyor. Bir birini takip eden huzursuzluk ve de çocuklar tarafından sürekli şikâyet durumları yaşanıyor.

Görüldüğü gibi sınıfta istenmeyen davranış sergileyen çocukların akran ilişkileri olumsuz etkilenmekte, diğer çocuklar için olumsuz örnek teşkil etmekte ve şikâyet durumu oluşmaktadır.

“Sınıfınızda istenmeyen davranışların sergilenmesi öğretme-öğrenme sürecini nasıl etkiliyor?” sorusuyla sınıf yönetimi temasının kodlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Öğretmenler “etkinliği yarıda kesme”, “sınıftan çıkma”, “çocukla konuşma”, “zamanı aksatma/gecikme” durumlarını yaşadıklarını ve sürecin olumsuz etkilenerek sınıf yönetiminin de zorlaştığını dile getirmişlerdir.

Ö-1; ... Tabi ki olumsuz olarak etkiliyor. İlk olarak öğretmenin sınıf otoritesini etkiliyor. Çocukla davranış üzerine mücadele verirken diğer çocuklara ayrılacak vakitten de kayıp yaşıyor... Bu yüzden eğitim süreci olumsuz yönde etkileniyor.

Ö-2; ... Eğitim etkinliği sırasında karşılaşılan davranış problemi yapılacak etkinliklerin aksamasına, sarkmasına sebep olabiliyor. Davranış problemi olan çocukla ilgilenirken diğer çocuklar boş kalıyor...

Ö-3; ... Elbette ki olumsuz etkileniyor.

Ö-4; ... Çeşitli davranış bozuklukları eğitimi tabi ki de olumsuz etkilemektedir... Sınıf yönetiminde sıkıntılar yaşadığı için eğitim ortamında da olumsuz bir hava esmektedir. Öğretmen önce davranış problemlerini halletmek istiyor ki eğitim öğretim sürecine geçebilsin... Buda zaman kaybına sebep oluyor...

Ö-6; ... Sınıf içindeki atmosfer olumsuz etkilendiği için tüm paydaşlar bu olumsuz süreçten etkileniyor. Öncelikle mevcut davranış problemini düzeltmeye çalışmak zaman alıyor ve diğer çocuklara öğretim için ayrılan zaman azalıyor bu sebeple olumsuz etkilenen diğer paydaş ise diğer öğrencilerim oluyor...

Ö-7; ... Tabi ki olumsuz etkilemektedir. Sınıf içi düzenin bozulması, ... Huzursuz gergin sınıf ortamı gibi durumlara sebep oluyor.

Ö-8; ... *Bu problem durumları çeşitlerine göre, diğer çocuklar, ben ve eğitim süreci etkileniyor tabi. Mesela arkadaşının elinden zorla boyayı alan bir çocuk, arkadaşını hem o an etkinlikten mahrum bırakarak etkiliyor hem de okul hakkında olumsuz bir bakış açısı geliştirmesine sebep olarak uzun vadede etkiliyor. Öğretmen de o anda o çocuğa müdahale etmek durumunda kaldığından etkinlik aksayabiliyor...*

Ö-9; ... *Tabi ki olumsuz etkilenmekte. Çocuk arkadaşından sürekli zarar gördüğünde okula karşı ilgisi azalıyor. Okula gelmek istemiyor. Zarar veren arkadaşıyla yan yana oturmak, sırada önünde veya arkasında olmasını istemiyor.*

Ö-10; ... *Tabi ki olumsuz etkileniyor. Zaman kaybına sebep oluyor...*

Ö-11; ... *Süreçte aksaklıklara neden oluyor. Bazen ilerleme sağlayamıyorum. Özellikle ebeveyn çocuğun davranış problemini kabullenmiyor ve size destek olmuyorsa sınıfın geneli olumsuz etkileniyor...*

Ö-12; ... *Tabi ki eğitim sürecini olumsuz etkiliyor. Eğitim sürecinin aksamasına neden oluyor...*

Ö-13; ... *Problemlerli davranışları sınıf içinde yaşanması halinde öncelikle sınıf kontrolüm etkileniyor. Etkinliklerde, sınıf içi bir takım çalışmalarda diğer öğrencilerin dikkatli dinleme, odaklanma ve de verileri anlama başarısını olumsuz yönde etkilemekte... Etkinliklerin tamamlanamamasına neden oluyor... Buda zaman kaybına sebep olmakta...*

Ö-14; ... *Tabi bu davranış problemleri; eğitim ortamını “olumsuz” yönde etkilemektedir.*

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde sınıf düzeninin olumsuz etkilendiği tüm öğretmenlerin ortak görüşü olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz etkilenmelerin diğer çocukların dikkatlerinin dağılması, yapılan etkinliğin yarıda kesilmesi, diğer etkinliklerin aksaması olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin Olumsuz Davranışları Yönetme Stratejileri

Bu bölümde öğretmenlerin sınıflarında istenmeyen davranış sergileyen çocukların olumsuz davranışlarına yönelik nasıl stratejiler uyguladıkları belirlenmiştir. Bu stratejileri belirleyebilmek için öğretmenlere “İstenmeyen davranışlar karşısında hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplarla 18 adet yöntem ve strateji kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenler genellikle görmezden geldiklerini veya göz teması kurduklarını ya da “görev ve sorumluluk verme”, “yaptıkları hatalı davranışın düşünmesini sağlama”, “sinir krizi veya öfke nöbeti durumlarında sınıf dışına çıkarma” gibi stratejiler kullandıklarını dile getirmişlerdir.

Şekil 3. Davranış problemlerine yönelik uygulanan stratejiler

Ö-1; ...Bununla ilgili birçok yöntem var tabi... Kendi adıma konuşacak olursam, sakin kalmaya çalışıp durum analizi yapmaya çalışıyorum. Her zaman yapabiliyor muyum bunu, tabi ki hayır. Zaman zaman benim de anlık tepki verdiğim oluyor. Ya da mahrum bırakma gibi yöntemler kullandığım oluyor. Şöyle bir şey de var; teori ile pratik birbirinden çok farklı. Davranış problemi olan bir çocuğa, bir strateji uygulanacaksa bu bütüncül olmalı. Aile ile sıkı bir diyalog hali olmalı... Aile ve rehberlik servisimizle görüşmeleri başlatıp, sorunun kaynağını araştırıyorum. Çocuğun temelde neyin yoksunluğuna girdiğini tespit etmeye çalışıyoruz. Sonrasında aile ile işbirliği içinde gerekeni yapmaya çalışıyoruz. Çocuğu yargılayarak değil, yol göstererek ilerlemeye çalışıyoruz. Otorite olduğu için doğru davranışı yapmasını istemiyoruz. Doğru-yanlış ayrımı yaparak, öz denetimini kazanarak ilerlemesini sağlamaya çalışıyoruz. Kriz anında onu yargılamak yerine, duygularını anlıyorum fakat bunları bu şekilde değil de şu şekilde ifade etmeye çalışmalısın, gibi diyaloglarla doğru davranışa yönlendirmeye çalışıyorum. Ve son olarak öğrencilerimi gerçekten çok seviyorum. Bunu bir strateji olarak söyleyebilir miyiz bilmiyorum ama sevginin gücü her şeyin üstünde diye düşünüyorum.

Ö-2; ... Eğer problem davranış çevresine zarar vermiyorsa örneğin ağlama gibi. Bu davranışı görmezden gelerek sönmesini bekliyorum. Ancak problem davranış zarar verici boyutta ise zarar veren çocuğu ortamdan uzaklaştırarak önlem alıyorum. Bir müddet sakinleşmesini bekleyerek düşünmesini istiyorum. Bir konuda inat ediyor ise istediğini yapmıyorum. Örneğin istediği bir şey için ağladığında vererek bu davranışını pekiştirmiyorum. Durumu açıklıyorum ve sakinleşmesini bekliyorum. Sınıfta genel problem davranışları önlemek için davranış panosu hazırlayarak doğru davranışları pekiştiriyorum. Yanlış, problemlen olan davranışları da görmezden geliyorum. Doğru davranışın güzel sonuçlandığını gören problem davranış gösteren çocuk ödülü almak için doğru davranış gösteriyor. Zarar verici durumda zarar gören çocuğun ailesi şikâyetçi olduğunda ya da problem davranış sınıf içi etkinlikler ve uygulanan yöntemler sonucu vermiyorsa problemlen davranış gösteren çocuğun ailesi ile görüşüyorum. Problemin kaynağını anlamaya çalışıyorum. Uygulamaları

gereken yöntemler konusunda bilgilendiriyorum. Örnek uygulamalar veriyorum. Sonucunun bana bildirilmesini istiyorum. Okul-aile iş birliği ile çözüme ulaşmaya çalışıyorum. Bu şekilde çözüme ulaşamazsak pedagoga yönlendiriyorum.

Ö-3; ...Problemin tespitinde ve çözümünde en başta aileyi ve çocuğu yakından tanımanın ve gözlem yapmanın önemli olduğu kanaatindeyim. Çocuklar kendilerini ifade edemediklerinde genellikle başka durumlara başvurabilmektedir. Çocuklar çevresi tarafından yeterli ilgiyi göremediğinde ya da öğretmeninden daha çok ilgi beklediğinde dikkat çekme davranışları içerisine girebilmektedir. Ya da daha çok ilgiyle karşı karşıya kalan çocuklarda; kendine güvensiz olma durumları yaşanabilmektedir. Çünkü bu çocukların ebeveynleri çocuklarının yerine her türlü işleri yaptıkları için çocuklarda kendine güven, başaramama korkusu, karşısındakinden bekleme gibi davranışlar içerisine girebilmektedir.

...Çekingen olan çocuklarda güven duygusu ve iletişim geliştirmeye çalışıyorum. Öğretmenine güven, sınıfına güven, arkadaşlarına güven duymasını sağlıyorum. Daha sonra iletişimi geliştiriyorum yani çevresi tarafından kabul görmesi, çocuğa söz hakkı tanınması, dinlemesi, kendisini, ifade etmesinin desteklenmesi gibi konularda cesaretlendiriyorum.

...Genelde ailelerin yaptıkları hataların en başında; çocuğa yemek yeme konusunda ısrarcı olması, tuvalet eğitiminde yine ısrarcı ve katı olunması konularında çocukta inatçılık durumu gelişebiliyor. Sınıf ortamında çocuğa isteklerini sıralamayı, seçenek sunarak karar vermesi gerektiğini, iletişimini destekleyerek bu problemleri aşabilmeye çalışıyorum.

...Çocukta aitlik kavramları gelişmediğinde ya da tam oturmadığında başkasına ait olan eşyayı sahiplenme gibi sıkıntılarla karşı karşıya kalıyorum. Bu tür problemi genelde aitlik kavramına vurgu yaparak, izin siteme, izinsiz alma ve ödün alma arasındaki farkı hissettirerek, empati duygusunu destekleyerek geliştirmeye çalışıyorum.

Ö-4; ...Öncelikle sınıf kurallarına çocukların uyması için dönemin başında kuralları sınıf ortamında çocuklarla birlikte koyuyoruz. Kuralların neden gerekli olduğu hakkında sohbetler ederek çocukların kuralları benimsemelerini sağlıyorum. Oyuncak ya da materyal paylaşımında ise paylaşma değerini etkinlikler yoluyla destekliyorum (çizgi film, animasyon, drama). Haftada bir gün çocukların evden en sevdikleri oyuncakları getirip arkadaşlarıyla paylaşımını sağlıyorum. Çocuklar bu şekilde heyecanla gününü bekleyip paylaşmak istiyorlar. Sınıf ortamında ilgisiz çocuklarla ilgili ise aileleriyle görüşme sağlayıp gerçekten ilgi duyduğu alanları öğreniyorum. Sınıfta da o alanlarla ilgili oyunlar oynatıyorum. Ödüllendirme yaparak ilgisini çekmeye çalışıyorum. Aşırı hareketli çocukları da sınıfta daha fazla sorumluluk vererek enerjilerini atmalarına destek oluyorum. Hareketli oyunlara daha çok katarak enerjilerini doğru yönde kullanmaları için yönlendiriyorum.

Ö-5; ... Sınıf kurallarını çocuklarla nedenlerini niçinlerini konuşarak beraber oluşturup altına imza atıyoruz. Çocuklara birlikte oluşturduğumuz kuralların altına parmak bastırıyorum J. Velilerime de sık sık veli eğitimleri vererek onları da sürece dâhil ediyorum. Çok zorlandığım durumlarda rehberlik servisinden yardım alıyorum.

Ö-6; ... Önce görmezden geliyorum. Daha sonra göz teması kurmaya çalışıyorum. Düzelmese sözlü olarak uyarıyorum. Öğrencilerin olumlu davranışlarını grup önünde ön plana çıkarmaya çalışıyorum. Böylece dikkat çekmek isteyen çocukların olumlu davranışları artıyor. Öğrencide olumsuz davranış devam ederse aile ile iletişim kurarak işbirliği yapmaya çalışıyorum. Çocuğu sevdiği durumlardan mahrum bırakırım. Çok zorlandığımda rehberlik servisiyle iletişime geçerek yardım istiyorum. Çocuğun durumuna göre okul dışı aktivitelere yönlendirmeye çalışıyorum. Çok hareketli çocukların deşarj olmasını sağlıyor. Ayrıca çocuğun farklı ortamlara girerek başkalarıyla da etkileşime girmesini sağlıyor, buda toplu yaşama ayak uydurma sürecini hızlandırıyor.

Ö-7; ... Öncelikle ilk günlerde nedenleriyle birlikte sınıf kurallarını çocuklara anlatıyorum. Olumlu davranışları sürekli takdir ederek çocukların özenmesini sağlıyorum. Okuduğum hikâyelerde, problem olan davranışlara değiniyorum. Çocukları sıkmadan ve drama çalışmalarlarıyla empati yaptırmaya çalışıyorum. Zaman zaman davranışlarıyla ilgili özel olarak çocukla bahçede, oyun alanında vs. özel görüşüyorum. Bu süreçte aileye de bilgi veriyorum ve evde de çocuğa karşı davranışları konusunda rehberlik ediyorum. Ayrıca tüm velilerle düzenli olarak bireysel görüşme yapıyorum. Bir de değerler eğitimi konularına etkinliklerimde yer vermeye dikkat ediyorum. Çocuklara her şeyden önce iyi insan olmalıyız düşüncesini özellikle sürekli vurguluyorum ve çocuklarla birlikte iyi insan nasıl olunur diye beyin fırtınası yaparak doğru söyler, yardımseverdir, kimseye

Selma TEMİZ

zarar vermez, güler yüzlüdür, temizdir, yerlere çöp atmaz gibi özelliklerini sayıyoruz bu şekilde problemleri çözemiyorsak rehberlik servisinden yardım alıyorum, gerekirse pedagoga yönlendiriyoruz.

Ö-8; ... Çocuklar ilk kez okul ortamına girdiklerinden onlara önce toplu yaşama kurallarını, empati kurmayı, kuralların neden gerekli olduğunu benimsetmeye çalışıyorum. Buda sabırla olan bir şey. İkinci olarak ailenin tavrı, iletişimi önemli, o yüzden aile ile iletişim halinde oluyorum. Üçüncü olarak farklı stratejiler mümkün. Mesela, konuşma, açıklama, görmezden gelme gibi...

Ö-9; ... İlk başlarda konuşarak sorunları çözmeye çalışıyorum. Davranış panosu hazırlıyorum. Vermek istediğim davranışlara göre hikâyeler anlatıyorum. Drama çalışmaları yapıyorum. Bu şekilde istenmedik davranışları söndüremiyorsam ailelerle iletişime geçiyorum. Gerekirse rehber öğretmeni devreye sokuyorum. Bu şekilde de düzelmezse rehber öğretmenimizle birlikte pedagoga yönlendiriyoruz.

Ö-10; ... Olumsuz davranışları bazen görmezden geliyorum. Çocukların etkinliklere aktif katılmalarını sağlamaya çalışıyorum. Onlara sınıf içinde sorumluluklar veriyorum. Eğer olumsuz davranışta bir değişiklik olamazsa aileyle iletişime geçiyorum. Duruma göre uzmana yönlendiriyorum.

Ö-11; ... Sınıf kurallarını anlaşılır resimlerle çocukların görebileceği yerde yıl boyu asılı tutuyorum ve orada sohbet ediyoruz. Ağaç panosu yaptım. Her doğru davranışa ödül elma taktım. Herkesin kendine özel ağacı var. 20 elmaya ulaşana ailelerle iletişim içinde olup hep birlikte karar verdiğimiz bir oyuncağı hediye ettim. Doğru davranış gösteren çocukları yüksek sesle tebrik ettim. Arkadaşlarına alkışlattım. Böylece olumlu davranışların artmasını sağladım. Bu şekilde yol kat edemediğim çocukların aileleriyle iletişim kurup onlarla birlikte hareket ettim.

Ö-12; ... Tırnak yeme gibi davranışlarda dikkatini çekecek aktivitelere yönlendirmeye çalışıyorum. Ağlama, bağırma, öfke gibi durumlarda konuşup ikna etmeye çalışıyorum. Empati kurmasını sağlamaya çalışıyorum. Bazen de görmezden geliyorum. Çünkü bu tür davranışları dikkat çekmek içinde yapabiliyorlar. Dikkat çekemediklerini fark edince bırakabiliyorlar. Ödül ve ceza yöntemine de başvurduğum oluyor. Çözemediğim durumlarda aileyle iletişime geçiyorum. Gerekliğinde psikolojik destek almasını sağlıyorum.

Ö-13; ... Okul korkusu ile ilgili sürekli aile ile iletişim halinde oluyorum. İlk haftalar için süre aşama aşama arttırılarak okula getirtiyorum. Çocukta anneden ayrı kalma ve bir daha okuldan alınmayacak korkusu olduğundan kalma süresi ve de saat geldiğinde herkesin servisle ya da kendisini almaya gelecek olan ebeveynleriyle birlikte ev döneceklerini açıklıyorum. Tabi bu açıklamaları ailelerinde yapmasını istiyorum. Okula geldikleri zaman minik ödüller vererek okulu sevmelerini sağlamaya çalışıyorum.

İçer kapanıklık ve özgüven eksikliği yaşayan çocuklar genelde çok fazla anneyle zaman geçirip sosyal ortamda fazla diyaloga girmemiş çocuklarda görülüyor ya da sürekli bir adım önünde olup her şeyi onun adına karar verip söyleyen ebeveynlerde yetişmiş çocuklarda görülebiliyor. Böyle bir çocukla karşılaştığımda önce aileyle görüşüp nasıl davrandıklarını anlamaya çalışıyorum. Yaklaşımlarının, çocuğu olumsuz kişilik geliştirmesine sebep olduğunu onlara açıklayarak önerilerde bulunuyorum. Sınıf içinde çocuğun kendisini ifade etmesine fırsat veriyorum. Arkadaşlarına onun adına açıklama yapmıyorum tabi ailenin de bunlara dikkat etmesi gerekiyor. Aileden çocuğu farklı sosyal ortamlara sokmalarını ve uyum sağlama bilme kazanımının kazanılabilmesi için fırsat verilmesini istiyorum. Okuldaki sınıf arkadaşlarıyla bir grup oluşturarak okul dışında da görüşmelerini ve kaynaşmalarını sağlıyorum. Belli bir konuda baskılanmamasını ve kendi kararlarını alıp hayata geçirmesine fırsat verilmesini sağlamalarını istiyorum aileden.

Saldırganlık davranışıyla karşılaştığımda öncelikle belli bir süre gözlemleyerek nedenlerini sağlıklı olarak saptamaya çalışıyorum. Bazen dikkat çekmek için bazen de bir grupta kabul görebilmek, grubun baskın üyesi olabilmek içinde saldırgan davranışlar sergileyebiliyorlar. Bir diğer sebep ise aile içi şiddete maruz kalma ya da şiddete şahit olmuş olabilir. İlk etapta davranışın sebepleri hakkında çocuk sakinleştikten sonra neden yaptığı hakkında konuşuyorum. Bu davranışın kendine ve de arkadaşına vereceği zararlar hakkında açıklama yapıyorum. Tekrarı durumunda düşünmesi için zaman verme, sevdiği bir etkinlikten mahrum bırakma gibi çözüm yolları deniyorum. Süreklilik devam ettiği süreçte aile ile iletişime geçerek nedenleri üzerinde konuşarak onlara önerilerde bulunuyorum. Bunların sonucunda saldırganlıkla ilgili düzelmeye başladığında onu sözel olarak onure ediyorum. Minik sembolik hediyeler veriyorum. Arkadaşlarına alkışlatma, stikır, aileye mektup, rozet gibi ödüller veriyorum olumlu davranışları pekiştirebilmek için. Kullandığım yöntem ve de tekniklerden sonuç alamadığımda aileyle görüşüp bir uzman desteğine başvurmalarını öneriyorum. Sonrasında uzman-aile ve öğretmen işbirliği ile belirlenen çözüm yolları hayata geçiriyorum.

Bir diğer sorunumda dikkat ve konsantrasyon yetersizliği. Mesleki hayatımın başlangıcından bu yana çocuklarda dikkatli dinlemede, bir olay durum veya noktaya odaklanma konusunda zorlanan çocukların sayısının arttığını gözlemlemekteyim. Sürekli dikkatinin dağınık olduğunu, dinlerken yerinde duramadığını, şekilden şekle girdiğini, bir etkinlikten başka bir etkinliğe kaydığını gözlemlemekteyim. Bu okul öncesi dönem gelişim özelliklerinin çok altındaysa genelde klasik müzik eşliğinde kısa süreli masa başı etkinliklere yer veriyorum. Basitten karmaşığa doğru bu seviyeyi arttırıyorum. Sakin ve masa başı etkinlik öncesi enerjilerini boşaltacak hareketli etkinliklere yer veriyorum. Bazen bireysel olarak destekliyorum. Ailelerle birlikte bu durumla alakalı veli görüşmeleri yaparak dikkat ve konsantrasyonu destekleyen etkinlikler ve de kaynaklar hakkında konuşarak onlara rehberlik etmeye çalışıyorum. Aile ile işbirliği halinde olup birbirine paralel giden çalışmalardan daha sağlıklı sonuçlar elde ettiğimizi söyleyebilirim.

Başkalarının eşyalarını izinsiz alma konusunda da çok sıkıntı yaşıyorum. Çocukla özellikle okulun ilk dönemlerinde bu tür davranışlara rastlıyorum. Farklı materyalleri görünce özenme ya da başkalarına ait eşyaların alınmayacağı kazanımının henüz tam oturmamasından kaynaklanıyor. Ya da aile ortamında kendine ait eşyaların izinsiz alınması ve kullanılması nedeniyle bu durum çocuk tarafından normal karşılanabiliyor. İlk iş olarak bununla ilgili sene başında sınıf kurallarını açıklıyorum. İlk kazanımlardan biri olması gerektiğini düşündüğüm izinsiz başkalarının eşyalarını kullanmamalıyız mesajını verip sınıf ortamında hayata geçiriyorum. Bu durumun yanlış bir durum olduğunu bireysel olarak anlatıp sonuçlarının neler olabileceğini ya da kendine ait eşyaların alınması durumunda neler hissedeceğini sorarak empati kurmasını sağlıyorum. Bu durum bir üst seviyeye nüksettiği şu ana kadar gözlemedim. Bu yöntemle genellikle sağlıklı sonuçlara ulaştım.

Ö-14; ... Bu sorunlarla karşılaştığımda; öncelikle öğrencimle özel olarak ilgileniyorum, ona değer verdiğimi, onu önemseydiğimi hissettiriyorum. Konuyla ilgili aileyle görüşme yapıyorum. Bazen aileler sorunları kabullenemeyebiliyorlar. Zorlandığım zaman rehberlik servisinden yardım alıyorum. Hatta gerektiğinde pedagoğ veya çocuk psikiyatrina yönlendiriyorum. Duruma göre yani çocuk kendini değersiz ve önemsiz olduğunu düşündüğü durumlarda (bu genelde anne baba ayrılığında veya kardeşi olduğunda böyle hissedebiliyorlar) çocuğa özel etkinlik planı oluşturuyorum. Sevdiği etkinliklere yer vererek onunla beraber yapıyorum. Bunların dışında sınıfta istediğim davranışların oluşmasını sağlamak için ödül ve pekiştiriciler kullanıyorum. Bu şekilde istedik davranışların artmasını sağlıyorum.

Öğretmenlerin istenmeyen davranışların çözümüne yönelik görüşleri incelendiğinde, çocuğun problemleri davranış göstermesinin nedenlerini araştırarak sorunu tamamen ortadan kaldırmaya yönelik strateji uyguladıkları söylenebilir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmada, öğretmenlerin sınıf ortamında en çok karşılarına çıkan istenmeyen davranışların, “hırçınlık”, “inatçılık”, “kıskançlık”, “öfke nöbetleri”, “ağlama”, “küfür etmek”, “paylaşmama”, “başkasının eşyasını izinsiz alma”, “arkadaşlarına vurma”, “kurallı ortama uyum sağlama güçlüğü”, “özgüven eksikliği”, “tırnak yeme”, “içe kapanıklık”, “ilgisizlik”, “çekingenlik”, “dikkat ve konsantrasyon problemi” olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarında karşımıza çıkan istenmeyen davranışlarla ilgili alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde bu dönem çocuklarında hiperaktivite bozukluğu ve aşırı hareketlilik ile iştahsızlık, içe kapanıklık, sınıf içinde dolaşma ve gürültü, şiddet içeren davranışlar, izinsiz başkalarının eşyalarını alma, yalan söyleme, zorbalık, alay etme, küfür etme, hırçınlık, kıskançlık, ağlama gibi davranışların görüldüğü ortaya çıkmıştır (Sadık, 2004; Özbey ve Alisinanoğlu, 2009; Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün, 2010; Özbey, 2010; Akman ve diğ., 2011; Taner Derman ve Asude Başal, 2013; Kesicioğlu, 2015; Akt: Güder, Alabay, Güner, 2018: 17(1): 425).

Öğretmenler, sınıflarında istenmeyen davranış sergileyen çocukların diğer çocuklara “örnek teşkil ettiğini” belirtmişlerdir. İstenmeyen davranışlar kimi sınıflarda akran ilişkilerini olumsuz etkilemekte, kimi sınıflarda da olumsuz örnek olmakta ve bütün bunlarda şikâyet durumunu oluşturmaktadır. Bu durumun öğretmenin istenmeyen davranışı yönetme ve olumsuz davranış sergileyen çocuğa yönelik tutumuyla ilgisi olabilir. Öğretmenin davranışa ve çocuğa karşı olumlu tutum sergilemesi hem istenmeyen davranışın azalması hem de akran ilişkilerinin olumlu seyretmesi açısından son derece önemlidir. Diğer taraftan, incelenen çalışmalar ışığında, akran desteğinin istenmeyen davranışlarda etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Eğer sınıf içerisinde istenmedik davranış gösteren çocuk olumlu akran desteği almıyor veya olumlu akran ilişkisi yok ise bu problemin artabileceği, eğer olumlu akran desteği alıyorsa veya olumlu akran ilişkilerine sahip ise problemleri

davranışın azaldığı sonucuna ulaşılmaktadır (Hodges, Malona, ve Perry, 1997; Schuster, 1999; Schwartz, Dodge, Petit ve Bates, 2000; Akt: Güder, Alabay, Güner, 2018: 17(1): 426).

Öğretmenler, olumsuz davranış problemlerinin öğretme-öğrenme sürecinin olumsuz etkilendiğini, sınıf yönetimi konusunda ise “etkinliği yarıda kesme”, “sınıftan çıkarak sınıf dışında çocukla konuşma” ve “zamanı geciktirme/aksatma” durumların oluşturduğunu ve durumun zorlaştırdığını sıklıkla belirtmişlerdir. Diğer taraftan sınıfta olumsuz davranış sergileyen çocuk olan öğretmenler en çok kendilerini “tükenmiş” hissettiklerini ve “motivasyonlarının düştüğünü” belirtmişlerdir. Öğretmenlerin olumsuz davranışlara ilişkin olarak kendilerini tükenmiş hissetmeleri bilgi ve deneyim eksikliğinden kaynaklanabilir. Sınıf yönetiminde yaşanan sorunların bir başka nedeni de mezun olunan fakültelerin eğitim kaliteleri olabilir.

Toran ve Gençgel Akkuş (2016) yaptıkları çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimindeki başarılarının öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin, öğrenim düzeylerinin ve mezun olunan lisans programının etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Dinçer ve Akgün (2015) ise, sınıftaki çocukların yaşlarına ve sayılarına, öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne, yaşlarına, deneyimlerine ve statülerine göre sınıf yönetimi becerilerinin değiştiğini belirlemişlerdir. Korkut ve Babaoğlu (2010) da araştırmalarında sınıf yönetimindeki başarıların deneyim yılına göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Özer, Gelen ve Duran’ın (2016) da mesleki deneyimleri az olan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları araştıran çalışmalarında öğretmen hatalarının başında öğretim süreci ve mesleğe uyum temaları olmaktadır. Diğer taraftan çocukların istenmeyen davranış sergilemeleri durumunda öğretmenlerin sınıftan çıkmaları, etkinliği yarıda kesmeleri, zaman kaybetmeleri eğitim sürecini aksatmalarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla öğretmenin istenmedik davranışlara karşı geliştirdiği stratejiler, diğer çocukların eğitimlerini sekteye uğratmakta ve eğitim haklarını engellemektedir. Bu durumda demokratik değildir. Yıldırım (2012) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin sınıfta sergiledikleri davranışlarla mesleki kıdemleri arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Özellikle 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin 5 yıl ve altındaki mesleki kıdeme sahip öğretmenlere göre sınıf içinde daha demokratik davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Kıldan (2011), deneyimi az olan öğretmenlerin çocukların davranış problemleriyle baş etmede ve çocuklarla kurulan iletişimde daha fazla sorun yaşadıklarını ortaya koymuştur. Yumuş’ da (2013) öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları davranış problemleriyle baş etmede öğretmenlik deneyimlerinin önemli olduğunu ortaya koymuştur (Akt: Güder, Alabay, Güner, 2018: 17(1): 426-427). Yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar bulunmuştur.

Çalışmadaki bir diğer soru da, öğretmenlerin olumsuz davranışlarla karşılaştıklarında nasıl stratejiler kullandıklarıyla ilgilidir. Öğretmenler, sınıfta olumsuz davranışlarla karşılaştıklarında genellikle “göz teması” kurduklarını, “gözlemleyerek sorunun nerden kaynaklandığını anlamaya çalışarak velilerle bireysel görüşme yaptıklarını”, “empati kurduklarını”, “görev ve sorumluluk verdiklerini”, “görmekten geldiklerini”, “mahrum bırakma”, “uyarma”, “çocuğa açıklama yapma”, “ödül/ceza”, “davranış grafiği” gibi yöntemler kullandıklarını ya da duruma göre “sınıf dışına çıkarma”, “farklı ortamlara girmesini sağlama” gibi stratejileri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca hikâye, drama yollarıyla çocuğa doğru davranışı gösterme” gibi uygulamalar yaptıklarını dile getirmişlerdir. Bunun dışında veli eğitimi yaptıklarını ve gerekirse uzmandan yardım alınmasını sağladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin sorunun nerden kaynaklandığını anlamaya çalışarak sorunu kökten çözmeye çalıştıkları ve çocuklara yaptıkları davranışın doğru olanını pekiştirme gibi bir yaklaşım gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Başka çalışmalarda okul öncesi sınıflarında öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmede genellikle olumsuz stratejiler kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin daha çok anlık davranışları, çocuklara yaptıkları davranışlarının doğru olanını öğretme gibi bir yaklaşımda bulunmadıkları belirlenmiştir. Buda çocukların davranışlarında anlamlı değişikliğe neden olmamaktadır. Diğer taraftan yapılan araştırmalarda öğretmenlerin genellikle karşılaşılan olumsuz davranışlarda sözel tekniklere başvurdukları görülmüştür. Ayrıca, bazı çalışmalarda da öğretmenlerin ceza yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir (Güder, Alabay, Güner, 2018: 17(1): 426-427).

Araştırmada ulaşılan sonuçlar ışığında, ilk olarak öğretmenlerin çocukları iyi tanımaları gerektiği düşünülmektedir. Çocuğun hangi olaylar karşısında istenmeyen davranışlar sergilediği tespit edilerek akran ilişkileri düzenlenmeye çalışılarak okul-aile iş birliğine gidilmektedir. Okul öncesi öğretmenlerin çocuğun sergilediği problemleri davranışlarının nedenlerini araştırdıkları söylenebilir.

Öğretmenlerin birbirlerinin deneyimlerinden faydalanabilmeleri ve farklı çözüm yolları üretebilmeleri için çeşitli paylaşım günleri düzenlenebilir. Ayrıca aile, çocuk ve öğretmenlerin birlikte olabilecekleri atölye

çalışmaları yapılabilir. Diğer taraftan Okul Öncesi Eğitimi Lisans Programlarında bulunan “Çocuğu Tanıma ve Değerlendirme”, “Sınıf Yönetimi” gibi derslerinin içerik olarak uygulamaya dönük olmasının ve bu derslerde staj yapılmasının daha çok faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca “Okul Deneyimi” ve “Öğretmenlik Uygulaması” gibi staj uygulamasına yönelik derslerin sürelerinin arttırılması, staj süresince farklı öğretmen, kurum, aile ve çocuk yapılarının görülmesi daha faydalı olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, E., Yarar, M. ve Dinçer, Ç. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinliklerde Kullandıkları Sınıf Yönetimi Stratejilerinin İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3), 1-9.
- Dinçer, Ç. ve Akgün, E. (2015). Okul Öncesi Öğretmenleri İçin Sınıf Yönetimi Becerileri Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerilerinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi, *Eğitim ve Bilim*, 40(177):187-201. Doi: 10.15390/EB.2015.2346
- Güder, S. Y. ve Alabay, E ve Güner, E. (2018). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıflarında Karşılaştıkları Davranış Problemleri ve Kullandıkları Stratejiler*. 13.04.2019 tarihinde Elementary Education Online. 17(1): 414-430 <http://ilkogretim-online.org.tr> Doi 10.17051/ilkonline.2018.413792 adresinden alınmıştır.
- Kıldan, A. O. (2011). Öğretmen Çocuk İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30. 103-120.
- Korkut, K. ve Babaoğlu, E. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26. 146-156.
- Öngören Özdemir, S. ve Tepeli, K. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Saldırgan Davranışlarla Baş Etme Stratejilerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* , 17(2), 51-70.
- Özer, B., Bozkurt, N. ve Tuncay, A. (2014). İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Öğretmenlerin Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri. *Turkish Journal of Educational Studies*, 1 (2), 152-189.
- Özer, B., Gelen, İ. ve Duran, V. (2016). Deneyimsiz Öğretmen Davranışları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 822-836.
- Öztürk, Y. ve Gangal, M. (2016). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Disiplin, Sınıf Yönetimi ve İstenmeyen Davranışlar Hakkındaki İnançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3):1-16. ISSN:1300-5340. Doi:10.16986/HUJE.2016015869.
- Toran, M. ve Gençgel Akkuş, H. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerilerinin Değerlendirilmesi: KKTC Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 2041-2056.
- Uysal, S., Akbaba-Altun, S. ve Akgün, E. (2010). Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocukların İstenmeyen Davranışları Karşısında Uyguladıkları Stratejiler. *İlköğretim Online*, 9(3), 971-979.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, C. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarında Sergiledikleri Davranışlar. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 119-140.
- Yumuş, M. (2013). *Okul Öncesi Eğitimcilerin 36-72 Ay Aralığındaki Çocukların Davranış Problemleri İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi ve Başa Çıkma Stratejilerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.